

กายสูตร^๑

[๒๓] อตฺถิ ภิกฺขเว ชมฺมา กาเยน ปหาตพฺพา โน วาจาเย, อตฺถิ ภิกฺขเว ชมฺมา วาจาเย ปหาตพฺพา โน กาเยน, อตฺถิ ภิกฺขเว ชมฺมา เนว กาเยน ปหาตพฺพา โน วาจาเย ปญฺญาเย ทิสฺวา ทิสฺวา ปหาตพฺพา

กตเม จ ภิกฺขเว ชมฺมา กาเยน ปหาตพฺพา โน วาจาเย, อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺุสลํ อาปนฺโน โหติ กญฺจิเทว เทสํ กาเยน ตเมนํ อนุวิจฺจ วิญฺญู สพฺรหฺมจารี เอวมาหํสุ อายสฺมา โข อกฺุสลํ อาปนฺโน กญฺจิเทว เทสํ กาเยน สาธุ วตฺตายสฺมา กายทฺวจฺจริตํ ปหาย กายสุจฺจริตํ ภาเวตฺติ โส อนุวิจฺจ วิญฺญูหิ สพฺรหฺมจารีหิ วุจฺจมาโน กายทฺวจฺจริตํ ปหาย กายสุจฺจริตํ ภาเวติ อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว ชมฺมา กาเยน ปหาตพฺพา โน วาจาเย

กตเม จ ภิกฺขเว ชมฺมา วาจาเย ปหาตพฺพา โน กาเยน, อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺุสลํ อาปนฺโน โหติ กญฺจิเทว เทสํ วาจาเย ตเมนํ อนุวิจฺจ วิญฺญู สพฺรหฺมจารี เอวมาหํสุ อายสฺมา โข อกฺุสลํ อาปนฺโน กญฺจิเทว เทสํ วาจาเย สาธุ วตฺตายสฺมา วจฺิทฺวจฺจริตํ ปหาย วจฺิทฺสุจฺจริตํ ภาเวตฺติ โส อนุวิจฺจ วิญฺญูหิ สพฺรหฺมจารีหิ วุจฺจมาโน วจฺิทฺทฺวจฺจริตํ ปหาย วจฺิทฺสุจฺจริตํ ภาเวติ อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว ชมฺมา วาจาเย ปหาตพฺพา โน กาเยน

กตเม จ ภิกฺขเว ชมฺมา เนว กาเยน ปหาตพฺพา โน วาจาเย ปญฺญาเย ทิสฺวา ทิสฺวา ปหาตพฺพา, โลโภ ภิกฺขเว เนว กาเยน ปหาตพฺโพ โน วาจาเย ปญฺญาเย ทิสฺวา ทิสฺวา ปหาตพฺโพ โทโส ภิกฺขเว ... โมโห ภิกฺขเว ... โกอโร ภิกฺขเว ... อุปนาโห ภิกฺขเว ... มกุโห ภิกฺขเว ... ปฟาโส ภิกฺขเว ... มจฺฉริยํ ภิกฺขเว ... เนว กาเยน ปหาตพฺพิ โน วาจาเย ปญฺญาเย ทิสฺวา ทิสฺวา ปหาตพฺพิ

ปาปีกา ภิกฺขเว อิสฺสา เนว กาเยน ปหาตพฺพา โน วาจาเย ปญฺญาเย ทิสฺวา ทิสฺวา ปหาตพฺพา, กตมา จ ภิกฺขเว ปาปีกา อิสฺสา อิทฺ ภิกฺขเว อิชฺฉมติ คหปติสฺส วา คหปติ

^๑ พระไตรปิฎกบาลีสยามรัฐ เล่มที่ ๒๔ อังกุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนินาต

ปุตตสฺส วา ธเนน วา ธนุเณน วา รชเตน วา ชาตฺรฺรูปเณน วา ตตฺรณฺณตฺรสฺส ทาสสฺส วา
 อุปวาสสฺส วา เอวํ โหติ อโหวติมสฺส กหปติสฺส วา กหปติปุตตสฺส วา น อิขฺเมยฺย
 ธเนน วา ธนุเณน วารชเตน วา ชาตฺรฺรูปเณน วาติ สมโณ วา ปน พุราหฺมโณ วา ลาภี โหติ
 จีวรปิตฺทปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเกสชฺชปริกฺขารานํ ตตฺรณฺณตฺรสฺส สมณสฺส วา
 พุราหฺมณสฺส วา เอวํ โหติ อโห วต อยมายสฺมา น ลาภี อสฺส จีวรปิตฺทปาตเสนาสน-
 คิลานปจฺจยเกสชฺชปริกฺขารานนฺติ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว ปาปิกา อิสฺสา ปาปิกา ภิกฺขเว อิสฺสา
 เนว กาเยน ปหาตพฺพา โน วาจา ย ปญฺญา ย ทิสฺวา ทิสฺวา ปหาตพฺพา

ปาปิกา ภิกฺขเว อิจฺฉา เนว กาเยน ปหาตพฺพา โน วาจา ย ปญฺญา ย ทิสฺวา ทิสฺวา
 ปหาตพฺพา, กตมา จ ภิกฺขเว ปาปิกา อิจฺฉา อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ อสฺสทฺโธ สฺมาโน
 สทฺโธติ มํ ชานเยยฺยนฺติ อิจฺฉติ ทุสฺสีโล สฺมาโน สีลวาติ มํ ชานเยยฺยนฺติ อิจฺฉติ
 อปฺปสฺสุโต สฺมาโน พหุสฺสุโตติ มํ ชานเยยฺยนฺติ อิจฺฉติ สจฺจคณิการามํ สฺมาโน ปวีวิตฺโตติ
 มํ ชานเยยฺยนฺติ อิจฺฉติ กุสฺสีโต สฺมาโน อารทฺธวิริโยติ มํ ชานเยยฺยนฺติ อิจฺฉติ มฺภุจฺจสฺสติ
 สฺมาโน อุปญฺจิตฺตสฺสตีติ มํ ชานเยยฺยนฺติ อิจฺฉติ อสฺมาหิตํ สฺมาโน สฺมาหิตติ มํ
 ชานเยยฺยนฺติ อิจฺฉติ ทุปฺปญฺโณ สฺมาโน ปญฺญวาติ มํ ชานเยยฺยนฺติ อิจฺฉติ อจฺฉินาสโว
 สฺมาโน จฺฉินาสโวติ มํ ชานเยยฺยนฺติ อิจฺฉติ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว ปาปิกา อิจฺฉา ปาปิกา
 ภิกฺขเว อิจฺฉา เนว กาเยน ปหาตพฺพา โน วาจา ย ปญฺญา ย ทิสฺวา ทิสฺวา ปหาตพฺพา

ตถฺเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุํ โลโก อภิกฺขุยฺย อิริยติ โทโส โมโห โกโร อูปนาโห มกุโข
 ปฟาโส มจฺจริยํ ปาปิกา อิสฺสา ปาปิกา อิจฺฉา อภิกฺขุยฺย อิริยติ โส เอวมสฺส เวทิตพฺโพ
 น อยมายสฺมา ตถา ปชานาติ ยถา ปชานโต โลโก น โหติ ตถาหิมํ อายสฺมนฺตํ โลโก
 อภิกฺขุยฺย อิริยติ น อยมายสฺมา ตถา ปชานาติ ยถา ปชานโต โทโส น โหติ โมโห
 โกโร อูปนาโห มกุโข ปฟาโส มจฺจริยํ ปาปิกา อิสฺสา ปาปิกา อิจฺฉา น โหติ ตถาหิมํ
 อายสฺมนฺตํ ปาปิกา อิจฺฉา อภิกฺขุยฺย อิริยติ

ตถฺเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุํ โลโก นาภิกฺขุยฺย อิริยติ โทโส โมโห โกโร อูปนาโห
 มกุโข ปฟาโส มจฺจริยํ ปาปิกา อิสฺสา ปาปิกา อิจฺฉา นาภิกฺขุยฺย อิริยติ โส เอวมสฺส

เวทิตพุโพ ตตา อยมายสุมา ปชานาติ ยตา ปชานโต โลโก น โหติ ตตาหิม
 อายสมนุตฺ โลโก นาภิภูย อิริยติ ตตา อยมายสุมา ปชานาติ ยตา ปชานโต โทโส น
 โหติ โมโห โกโร อุปนาโห มกฺโข ปฟาโส มจฺจริย ปาปีกา อิสฺสา ปาปีกา อิจฺฉา น
 โหติ ตตาหิม อายสมนุตฺ ปาปีกา อิจฺฉา นาภิภูย อิริยติติ.

๓. กายสูตร^๒

ว่าด้วยธรรมที่ละด้วยกายวาจาไม่ได้ แต่ละได้ด้วยปัญญา

[๒๓] คุก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยกาย มิใช่ด้วยวาจา มีอยู่
 ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยวาจา มิใช่ด้วยกาย มีอยู่ ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้
 พึงละด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้ มีอยู่

คุก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยกาย มิใช่ด้วยวาจาเป็นไฉน คุก่อน
 ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ต้องส่วนอาบัติไร ๆ อันเป็นอกุศลด้วยกาย เพื่อน
 พรหมจารีทั้งหลายผู้เป็นวิญญูไคร่ครวญแล้ว ได้กล่าวกะภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุเป็น
 ผู้ต้องแล้วซึ่งส่วนอาบัติไร ๆ อันเป็นอกุศลด้วยกาย เป็นการดีหนอ ที่ท่านผู้มีอายุจง
 ละกายทุจริต บำเพ็ญกายสุจริต ภิกษุนั้นอันเป็นเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายผู้เป็นวิญญู
 ไคร่ครวญแล้ว ว่ากล่าวอยู่ ย่อมละกายทุจริต บำเพ็ญกายสุจริต คุก่อนภิกษุทั้งหลาย
 ธรรมเหล่านี้ เรียกว่าอันบุคคลพึงละด้วยกาย มิใช่ด้วยวาจา

คุก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยวาจา มิใช่ด้วยกายเป็นไฉน
 คุก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ต้องส่วนอาบัติไร ๆ อันเป็นอกุศลด้วย
 วาจา เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายผู้เป็นวิญญูไคร่ครวญแล้ว ได้กล่าวกะภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า
 ท่านผู้มีอายุเป็นผู้ต้องแล้วซึ่งส่วนอาบัติไร ๆ อันเป็นอกุศลด้วยวาจา เป็นการดีหนอ ที่ท่าน
 ผู้มีอายุจงละวจีทุจริต บำเพ็ญวจีสุจริต ภิกษุนั้นอันเป็นเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายผู้เป็นวิญญู
 ไคร่ครวญแล้ว ว่ากล่าวอยู่ ละวจีทุจริต บำเพ็ญวจีสุจริต คุก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม

^๒ พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหายานกุฎราชวิทยาลัย

เหล่านี้ เรียกว่าอันบุคคลพึงละด้วยวาจา มิใช่ด้วยกาย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็กรรมอันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ละด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้ เป็นไฉน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โลกะอันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้ โทสะ... โมหะ... โภคะ... อุปกนาหะ... มกจะ... ปพาสะ... มัจฉริยะ...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความริษยาอันชั่วช้า อันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ความริษยาอันชั่วช้าเป็นไฉน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คฤหบดีหรืออบุตรแห่งคฤหบดีในโลกนี้ ย่อมสมบรูณ์ด้วยข้าวเปลือก เงินหรือทอง ทาสหรือคนเข้าไปอาศัย คฤหบดีหรือบุตรแห่งคฤหบดีผู้ใดผู้หนึ่ง ย่อมคิดอย่างนี้ว่า โอหนอ คฤหบดีหรือบุตรแห่งคฤหบดีนี้ ไม่พึงสมบรูณ์ด้วยทรัพย์ ข้าวเปลือก เงินหรือทอง อนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์เป็นผู้ได้จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเกสัชบริหารอันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ สมณะหรือพราหมณ์ผู้ใดผู้หนึ่ง ย่อมคิดอย่างนี้ว่า โอหนอ ท่านผู้มีอายุนี้ ไม่พึงได้จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเกสัชบริหารอันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าความริษยาอันชั่วช้า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความริษยาอันชั่วช้า อันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความปรารถนาอันชั่วช้า อันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงจะละได้ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ความปรารถนาอันชั่วช้าเป็นไฉน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่าเป็นผู้มีศรัทธา เป็นผู้ทศิล ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่าเป็นผู้มีศรัทธา เป็นผู้ได้สดับน้อย ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่าเป็นผู้ได้สดับมาก เป็นผู้มีความยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่าเป็นชอบสังัด เป็นผู้เกียจคร้าน ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่าเป็นผู้ปรารถนาคามเพียร เป็นผู้มิสติหลงลืม ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่าเป็นผู้มีสติตั้งมั่น เป็นผู้มิใจไม่ตั้งมั่น ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่าเป็นผู้มีใจตั้งมั่น เป็นผู้มิปัญญาทราม ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่าเป็นผู้มีปัญญา เป็นผู้ยังไม่สิ้นอาสวะ ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราเป็นผู้สิ้นอาสวะ ดูก่อนภิกษุ

ทั้งหลาย นี้เรียกว่าความปรารถนาอันชั่วช้า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ความปรารถนาอันชั่วช้า
 อันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย หากว่าโลภะครอบงำภิกษุนั้นเป็นไป หากว่าโทสะ โมหะ
 โกรธ อุปนาหะ มัถะ ปาสาสะ มัจฉริยะ ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า
 ครอบงำภิกษุนั้นเป็นไป ภิกษุนั้นอันบุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า โลภะย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันท
 ท่านผู้มีอายุนี้หารู้ฉันทนั้นไม่ เพราะฉะนั้น โลภะจึงครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ โทสะ โมหะ
 ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันท ท่านผู้มีอายุ
 นี้หารู้ฉันทนั้นไม่ เพราะฉะนั้น โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอัน
 ชั่วช้า จึงครอบงำท่านผู้มีอายุนี้

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย หากว่าโลภะไม่ครอบงำภิกษุนั้นเป็นไป หากว่าโทสะ โมหะ
 ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ย่อมไม่ครอบงำภิกษุนั้นเป็นไป ภิกษุนั้น
 อันบุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า โลภะย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันท ท่านผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ชัด ฉันทนั้น
 เพราะฉะนั้น โลภะจึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า
 ความปรารถนาอันชั่วช้า ย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันท ท่านผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ ฉันทนั้น
 เพราะฉะนั้น โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า จึงไม่
 ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้

จบกายสูตรที่ ๓
